

929.5

Е 69
К

АРХИВТІК
ҚОР

АРХИВТІК
ҚОР

Ерматов Сәдуақас Ерматов

АРХИВТІК
ҚОР

**БОТБАЙ
ШЕЖІРЕСІ**

929.5

Е 69

Ерматов Сәдуақас Ерматұлы^к

АРХИВТІК
ҚОР

Халықаралық Акмеологиялық Ғылымдар Академиясының академигі Санкт-Петербург қаласы, Қазақстан Республикасы Жоғарғы Мектеп Ғылым Академиясының құрметті академигі; физика-математика ғылымдарының докторы, профессор Ерматов С.Е.

Алматы
«Мерей»
2007

ББК 63.3 (5 Каз)

Е 69

Ерматов С.Е.

Ботбай шежіресі.

Алматы: «Мерей» баспасы. 2007.- 28 бет.

ISBN9965-435-72-3

Қазақтардың этимологиялық шығу тегінің қай заманда пайда болғаны, олар қандай ата-бабалардың ұрпағы екендігінің қысқаша тарихы баяндалған және түптегіміздің этимологиясына болжау жасалған.

Бұл шағын еңбектің авторы Халықаралық Акимологиялық Ғылымдар Академиясының академигі Санкт-Петербург қаласы, Қазақстан Республикасы Жоғарғы Мектеп ғылым Академиясының құрметті академигі, физика-математика ғылымдарының докторы, профессор Ерматов Сәдуақас Ерматұлы көптеген жылдар бойы ізденіс аркасында жазған.

ББК 63.3 (5 Каз)

К 0503020905
00(05) – 06

С «Мерей», 2006

ISBN9965-435-72-3

Ботбай-Дулатұлы бабамыз туралы ой-пікір айтудан бұрын ол кісінің арғы тегі кімдер болғанын жазу керек. Сол мәселеге біраз мән бергенді жөн деп санаймын. Ол кісінің 47-бабасы Қазақ, 46-бабасы Жұман, Жұманның баласы Арыс – 45 бабасы, оның баласы Ақ – 44 бабасы, Ақтың баласы Киікбай (Кейкі би) – 43 бабасы, оның баласы Төбей би 42-бабасы, Төбей бидің баласы Бахтияр 41-бабасы, 40-бабасы Қотан, оның інілері Қора, Болат, Алшын; қазір СУАР –да Қотан есімді қала бар, ол сол кісінің есіміне арналған ескі қала. Қотанның баласы Үйсін, ол 39-бабасы, ал бұл Бахтияр жалпы Үйсіннің ұранына айналған есім; Бахтиярдың жартысы Ауғанстанда, Пәкістанда, Өзбекстанда, Түрікменстанда т.б жерлерде өмір сүреді.

Осылардың ұрпағы Мәнұлы Майқы-1, бұдан 2019 жыл бұрын туылған, яғни бұл бабамыз Иса пайғамбардан 13 жыл бұрын туылған данышпан, кеменгер ғалым, көріп келдік қасиеті бар, әрі қазақтың бәрінің басын біріктіріп билеген атакты би бабамыз, туралы тарихта нақыл сөз көп қалған, солардың бірі «Түгел сөздің түбі бір, түп атасы Майқы би» деген қанатты сөз бар ол, бірінші Майқы Мәнұлына арналған мақтау. Осы қанатты нақыл сөзді, кейбіреулер оның ұрпағы болып саналатын Ұран Майқы-3, Үйсіннің шөбересі Бабыралы Майқы 2-іншілерге телиді, ол дұрыс емес, әрине. Ол өз тарихын білмеудің мәңгүрттіктің жемісі.

Үшінші Майқы-Ұран, Шыңғысханмен замандас болғаны шындық және ол Шыңғысханның оң қалы-біздіңше бірінші уәзірі болғаны да рас, ал Бабыралыны (Майып Майқы екінші деп аталған), ол кісі би болған соң Майып деген сөзді қоспай, оны үлкен аталарына ұқсасын деген оймен Майқы деп атап кеткен. Бұл екінші Майқы болып саналады. Бұл Бәйдібектің атасы болып есептелінеді. Осы үш Майқы бабаларымызды өзара шатастырып алмауымыз қажет, өйткені олар әр дәуірде өмір сүрген мемлекет, қоғам қайраткерлері болған ұлы дана, көсем көріпкелдігі болған бабаларымыз, әрине бірінші Майқының жолымен елге сіңірген еңбегі, әрі елшілік қабілеті орасан зор болғаны тарихтан белгілі, яғни бірінші Майқының Қазығұртта «Иран елшісі алдында жиналған ел мен жұртты көрсетіп енді, шаһыңызғы сәлем айта барарсыз» - деген мәміле сөзі оған толық айғақ болады. Ботбайдың 7-інші атасы Әшекеде-хан болған кісі. Оның інісі Әшен мен Қара және Шай ұлдары жаугершілікте Қапқаз тауында қалып қойып, сонда олар қазір өздерін Қарашай ұлтымыз деп атайды, оған қазір 1800 жылдай уақыт өткен. Соншалықты мерзім өтсе де, шын мәнінде олар қазаққа жатады, яғни осы уақытқа дейін олардың тілінде, түрінде өзгеріс жоқ. Әшекеден: Үйсін, Ойсыл өмірге келген. Үйсінден:

Абак, Тарақ, (Жалайыр).

Абақтан → Майып (Бабыралы) – Майқы- 2 → Қараша би → Бәйдібектен → Тілеуберді (Жарғышак) →

Албан, Суан, Дулат, Дулаттан: Сыйқым, Жаныс, Ботбай, Шымыр өмірге келген. Осы бабаларымыз мемлекет, қоғам қайраткерлері елін, жерін, суын

жаудан қорғаған батыр тұлғалар болған, соларға Алланың нұры, рахымы, пайғамбардың шапағаты жаусын дейміз.

Ботбай бабамыздың өмірбаянын, мемлекеттік, қоғамдық атқарған қызыметтерін баяндағанда, Дулаттың басқа ұлдарымен бірге қарастыру керек, өйткені Сыйкым, Жаныс, Шымырлардың Ботбай мен әкесі де, шешесі де бір кісі болған, яғни олар өзара жатырлас ағайынды туыскандар. Жаныспен Шымырлар ата-бабаларының әруағын еске алып, олардың басына күмбездерін орнатып, ас, суын берді. Енді Сыйкым баба мен Ботбай бабалардың кесенелері салынып, басына күмбездері орнатылып жатыр. Ботбай бабамыздың кесенесі, күмбезі және асханасы ашылады.

Бұл, шағын шежіреде қазіргі, «Олардың өмірбаянына мемлекеттік, қоғамдық қызыметтеріне әрі тарихи кезеңге қысқаша шолу жасау»-деп түсінген дұрыс болады. Қараша ханның баласы Бәйдібек бай-әрі би болған ірі тұлға, біз сондай адамгершілігі мол, қоғам және мемлекеттің үлкен қайраткерлерінің үрім бұтағымыз. Жастарды елді сүйеге отанын қорғауға, баулып үйрету үшін бала-шағаларымызға, жастарға осындай үлкен тұлғалардың ұрпағы болғанымызды оларға үлгі, өсиет ретінде үлкен мақтаныш сезіммен кезкелген уақытта өнеге, насихат ретінде, айтып, әңгімелеп отырамыз. Бәйдібек және ол кісінің балалары туралы мәліметтер Қытай мұражайлары мен мұрахаттарында көптен бері құпия сақталуда, шіркін ол құпия қашан ашылар екен деп көптен бері күтудеміз. Сол көптен бері күткен құпиялардың сыры ашылса, онда тым жақсы болар еді, өйткені кейбір «тарихшысымактар» Бәйдібек атамызды Аксак Темірдің замандасы және оның құрдасы деп жазып жүр, бұл әрине, дұрыс емес. Бұл тарихқа және тарихи тұлғаларға қиянат жасау болып табылады.

Ботбай атаны Бәйдібек бабадан бөлек қарастыру дұрыс емес, өйткені Ботбай ата Бәйдібек бабаның шөбересі болып келеді. Екеуін бірге зерттеу нәтижесінде біз олардың жасаған кезеңін басқа тарихи тұлғалармен қарым-қатынаста болғандығын ескеріп, олардың туған, өлген жылдарын дұрыс таптық. Бұл мағлұматымызды Қытай тіліне және тарихына жетік, көне тарих салаларының үлкен білгір маманы, тарих ғылымдарының докторы, профессор Мұхтархан Оразбаймен бірнеше рет кездескенде ол, сіздердің ұстаған бағытыңыз өте дұрыс әрі оны дәлелдейтін бірнеше шумақ өлеңдер айтып берейін деп, шабыты келіп, төмендегі өлеңді біздің алдымызда күйкылжытып

айтып та жіберді:

Тарайды бұл Дулаттан алты рулы ел,
Алтауы қосылғанда болады бел.
Айтады Ботбай, Шымыр, Сыйкым, Жаныс.
Албан, Суан барлығы болған таныс
Тарихы бұл елдердің ұзақ екен.
Арасы неше жүз жыл өткен алыс...

Мұхтарханның айтқан шежіре өлеңі әдемі-ақ емес пе? Сол заманның ақыны жырды қалайша келістіріп ақ бастаған екен. «Үш жүз және найман шежіресінен» мысал ертінде келтірген Оразбайға үлкен рахмет!!!

Бәйдібек бабамыз бен Нүрилә (Домалақ) әжемiз бiр ұлды болған, ол ұлының аты Түлеубердi (Жарықшак) екен. Сол Жарғышак 350-iншi жылы туылған; одан Албан, Суан, Дулат (380-473) және Ақбүбi, Бейсехан (Мұрын), Күнбүбi (Қызай) деген ұлдары мен қыздары туылған. Бәйдібектiң немересi Ақбүбi (Мұрын) Төлегетайдың немересi Байысқа ұзатылған. Байыс Садырдың баласы. Садыр атақты Төлегетайдың баласы. Төлегетай Найман шалдың төртiншi ұрпағы. Сонымен қатар Күнбүбi әпкемiз де Найман елiне күйеуге шыққан. Ол кiсiнiң ұрпақтары Қызай Наймандар деп аталады. Ол заманда Бәйдібек пен Наймандардың қонысы Қаратаудың маңында қатар жатқан құда-андалы ел болған екен...

Осы Төлегетаймен Бәйдібек замандас, ел сыйлайтын тұлғалар болған. Өмiр сүрген кезеңi үшіншi ғасырдың аяғы мен төртiншi ғасырдың бас кезi. Сонымен Бәйдібек бабамыз шамамен 308 жылы туылып, 394 жылы Балабөгенде Қара тауда қайтыс болған. Қазiр ол жерде Бәйдібек бабаға және Нүрилә анаға арнайы кесенелер орнатылған.

Бүгiнде Нүрилә ананы кейбiреулер қожа қызы дейтiн көрiнедi, яғни Ахмет Яссауидың немересi дейтiндер де табылатынға ұқсайды. Қараңыздаршы III ғасырда бiздiң елде қожа болған ба? олар бiздiң елге 13 ғасырда келген емес пе? арада 10 ғасырлық мерзiм жатыр ғой! Әрi бiздiң бабамыз бен әжемiз жасаған кезде Ахмет Яссауи түгiл Мұхаммед (С.Ғ.С) өзi де өмiрге әлi келмеген кезi болатын. Өтiрiктi де кiсi сенетiндей қисынды етiп айту керек қой!!

Нүрилә анамыздың әкесi мен шешесi Азық елiнiң кiсiлерi болған. Азық, Абылдың iнiсi екеуi де Үйсiнге жатады, ал Нүрилә ана Үйсiн және Қазақстанда Өулие кiсi саналады, ол кiсiге жалынып-жалбарынып, осы кезге дейiн сыйынып тәуеп етедi.

Ботбай бабаны дұрыс түсiну үшiн оның замандастары кiм? Олар қай кезеңде жасаған. Соларды бiлу қажет, яғни тарихи деректер бойынша Ботбай

Едiлмен замандас және оның әскерiне қолбасшы болған екен.

Аттылы Аттила (Едiл) (400ж) – ғұн тайпалары одағының көсемi (400-467) Аттылы кiсiлер дегендi европа елi Аттила деп атаған. Аттиланың басқару орталығы қазiргi Венгрия жерiнде болған. Оның тұсында ғұн тайпаларының одағы көркейiп өстi. Олар шығыста-Капқазға, батыста Рейнге солтүстiкте. Даниялық аралдарға, оңтүстiкте Дұнай өзенiне дейiнгi жерлерде билiк жүргiзедi. Ғұн тайпалары 447ж. Фракия мен Иллирияны талқандап Ферматил мен Константинополь төңiрегiне дейiн жеттi. 445ж Аттила Галлияға басып кiрдi. 452ж солтүстiк Италияны ойрандап Падия, Милан т.б. қалаларды басып алды. Рим оған салық төлеп құтылды. Ал Едiл бабаны европалықтар Римде алған әйелi өлтiрген деп жазып және кино көрсетiп жүр, ол дұрыс емес, Едiл бабамыз өз ажалынан елге керi қайтып келе жатып Тракияда 467 жылы қайтыс болған. Содан кейiн ғұн тайпаларының одағы ыдырады. Атилланың (Этцель, дұрысы Едiл) бейнесi орта ғасырдағы көптеген аңыздарға енген.

Ендi әңгiме Ботбай Дулатұлы туралы болмақ. Бiздiң Ботбай бабамыз 410 жылы туылып, 475 жылы Сайрамда қайтыс болған. Едiл бабаның европалық жорығында Ботбай бабамыз да басқалармен бiрге болғаны, қолбасқарғаны

тарихтан белгілі. Сонымен қатар Ботбай бабамыз шығыстағы жорықтарға бірнеше рет қатынасып көптеген жеңістерге жеткен зор батыр тұлға. Ол кісінің ел алдында сіңірген еңбегі орасан зор, оны халық біледі және өте құрметтейді әрі ардақтайды. Енді қысқаша қорытып айтар болсақ, онда Ботбай бабамыз тек европа жорықтарына, соғыстарына ғана қатысып қоймай, Шығыста жүргізілген бірталай соғыстарға да қатынасқан. Сол соғыстарда жауын ойсырата жеңген атақты Еділ деңгейіндегі батырлардың бірі болып саналады. Ол туралы деректер Қытай мен Европа елдерінің мұражайы мен мұрағатында жатыр, ол мағлұматтарды жан-жақты зерттеу келешек ұрпақтардың үлесіне тиеді. Сондықтан келешектегі жастардың есіне зерттеу кезінде, ата-бабаларымыздың бізге сілтеме жасап кеткен ойларын әрдайым еске алып отырып зерттеуіміз қажет.

Елсау бабамызды ел ардақтап Күн би деп атандырған. Оның бес әйелінен 23 ұлы болған екен. Нулымен бірге туған Дулы ұрпағы кейін Бәйдүбек немересі Дулаттың тұқымымен араласып бәрі де Дулат атанды. Моғол жерін билеген Дулаттар сол арғы Дулы тұқымынан келеді. Моғол деген атау Абыл ұрпағына берілген есім. Ал, Мұхаммед Хайдар Дулати, яғни тарихшы, мемлекет, қоғам қайраткері әрі батыр, ол соңғы Дулат ұрпағынан. Дулы мен Дулат арасында 900 жылдық кезен айырмашылығы бар екенін әрдайым ескеруіміз қажет, яғни Дулы біздің жыл санауымыздан бес ғасыр бұрын өмір сүрген батыр, мемлекет, қоғам қайраткері болған ірі тарихи тұлға екенін бәріміз біле бастадық.

Генетикалық тегі бір болғаннан соң, араласса араласқан шығар, онда тұрған не бар. Ал, 970 жылы Біллә, Бұқсу, Хасан бастаған Ботбай-Дулаттар Жайық бойына көшіп барып, одан кейін басқа халықтармен ұрысқа араласып, сөйтіп олар Қап тауында қалып қойған. Тағы бір бабамыз Есжан хан Бижектен (Қара теңіз) Былғарларды батысқа бастап барып, сонда көп жұрт қалып қойды. Мүмкін олар, қазіргі Болгар халқының негізін қалаған шығар? Әрине, тарихымызды білу өте қажетті мәселе, әрі оны білу үшін терең ізденуіміз керек.

Біз ата-баба әруағын сыйлап өскен халықтың ұрпағымыз, әрі біздің ата-бабаларымызға тиісті қажетті мағлұматтарды өзіміз білеміз. Олар, Сақ, Сыбай, Алаш, Қазақ, Кейкі би, Үйсін, Майқы, оның немересі Сақ, Үйсіл, Қарашаби, оның ұлы Бәйдібек, Бәйдібекұлы Жарықшак, Жарықшактың ұлдары: Албан, Суан, Дулат. Дулаттың ұлдары: Сыйқым, Жаныс, Ботбай, Шымыр; Ботбай, Қалыгүл + Жүсіп, олардың ұлы Жакып. Жакыпты Ботбай атамыз еркелетіп Қоралас дейді екен. Сондықтан азан шақырып қойылған есімі Жакып ұмытылып, тарих сахнасында Қоралас мәңгі сақталып қалған.

Түпкі бабамыз Бәйдібек Қарашабиұлы IV ғасырдың басында туған, Қаратаудағы Балабөген өзені бойында өз ажалынан қайтыс болған. Ол кісі туралы тарихта және шежіреде мағлұматтар өте көп, бірақ кейбіреулері ол кісіні, тіпті, жасартып жіберген. Мысалы, Арыстан Өтеулин, Мұхаметжан Әлімбековтың «Ана тілі» баспасы 1992 жылы шығарған «Қазақ шежіресі» деген кітапшасында Бәйдібек бабамызда 1356-1419 жылдар аралығында өмір сүрген дейді. Сонда олардың жазуына қарағанда ол кісі не бары 63 жыл өмір сүргенге ұқсайды. Шындығында, Бәйдібек бабамыз 85 жыл өмір сүрген кісі, тек бай, батыр ғана емес, әкесі сияқты ел билеген үлкен тұлға. Мына жоғарыда аты

аталған авторлар ол бабамызды ажалынан 22 жыл бұрын өлтірген сияқты болып көрінеді бізге.

Енді түп әжеміз Нүрилә Ғабді Ғазизқызы жайында сөз етер болсақ, онда бабамыз Ғабді Ғазиздің руы Үрмәт, оның жұбайы Нүрилә әжеміздің шешесі Азық елінің қызы, яғни Үйсін елінің қызы, өйткені Азық, Абылдың інісі, екеуі де Үйсінге жатады. Бұл кездерде III-IV ғасырларда біздің өлкеде кожалар, сунақтар болмаған.

Нүрилә әжеміз ел арасында жайлы адам болғандықтан, Нұрбүбі, Алтынбүбі, Бибіажар, Домалақене деп абысын-ажындары, келіндері әр түрлі атай берген.

Кейінгі кезде ол кісі 17 бала тапқан деген жалған сөздерді де оқыдым, оны жазған З.Сәдібеков; бірақ ол бұл жалғанды әруақтарға айтқызады, мысалы, өзі жазған шежіренің 70 бетінде «Бауыржан Момышұлы айтқандай, Домалақ ана 17 құрсақ көтергенмен, шежіренің барлығында оның Жарықшақ деген баласынан ғана ұрпақ өргізеді»-дейді З.Сәдібеков. Баяғы заманда шежіреге тек тұңғыш ұлы жазылатын дәстүр тәртіп болған, ал қалған інілері мен Жарықшақтың 2-17-інісімін дегендер біздерде Бәйдібектің баласымыз деуге қакысы бар болған, ол кезде «алимент» деген болмаған. Олар біз шежіреге жазылмай қалыппыз деп өкпелемеген. Егер де түп әжеміз шындығында 17 құрсақ көтерген болса, онда Бәйдібек пен Нүрилә анамыздың ұрпағы қазір қытайлардың санына жетіп қалар еді.

Тәңірінің мұнысына да шүкіршілік ету керек. Қазақпын дегендердің ширегі осы Нүрилә әже мен Бәйдібек бабаның ұрпақтары болып есептеледі. Білмеген нәрсені жазып, күнәға батудың қандай қажеттілігі бар. Мысалы, тағы да сол З.Сәдібеков «Өзім туралы» деген анықтамасында нәсілін үйсін дей келе, үйсін біздің дәуіріміздің 800 жылдарынан басталғаны байқалады, - дейді. Сонда Үйсін бабамыздың 36-ұрпағы Бәйдібек бабалардан да жасы кіші болғаны ма? Бұл қалай З.Сәдібеков мырза? Есіңізде болсын, Үйсін Қотанұлы шамамен 2730 жыл бұрын туылған, біздің бабамыз би, патша, болған ұлы тұлға.

Ол кісі туралы қытайлар көп дерек жазған, қазақ тарихында да бар. Қазір қазақ арасында төре деген ру Үйсіннің екінші тоқалы, қытай императорының қызынан туған ұлының аты Төре, оның мағынасы әкесі де, шешесі де асыл тұқымдар деген ұғымды білдіреді. Ал, ол шешеміз өлгеннен кейін, қытай императоры Үйсін мемлекетімен құдандалықты жалғастыру үшін тағы да Үйсінге қызын төртінші тоқалы етіп береді, одан туылған баланың аты Төлеңгіт. Ол қазіргі ұлан қызметін атқарған, яғни жаугершілікте Төрені жаудан қорғаған, жайшылықта Төренің малын баққан інісі. Демек, Төре мен Төлеңгітте Үйсінге жатады. Бұл дәстүрді кейін Жошы хан жалғастырады, оның ұрпақтарының есімінне де төре деген ат жалғанып айтылатын болған. Домалақ ене деген кітаптан алынды.

Біздің Ботбай атамыз 410 жылы туылған, одан: Құдайқұл (4арыс), Шағай (6 арыс), Қоралас (12 арыс), Бидас (4 арыс) және жалпы саны 26 арыс ел тарайды. Қораластар үлкен екі атаға бөлінеді: 1. Қарақойлы: (Қалыбай) 1. Есен 2. Ырыс 3. Еламан 4. Сауран 5. Елтүзер 6. Токан; 2. Қарақосай (Қалмамбет): 1. Итім 2. Сарым 3. Ақкүшік 4. Бура 5. Мырза 6. Томай; Енді осылардың

арасынан Қарақойлының Есен атасының ұрпақтарын тараталық. Бала кезімде бәрінің атын, жолын, ретін жатқа білетін едім, қазір ұмыттым. Дегенмен ретсіз болса да, онда олардың аттарын төменде атап өтейін: Аю, Бөрібай, Жарылқасын, Бүркітбай, Ителгі, Жайылқамыс, Асан, Әзімбай, Жидебай, Жиделі, Жиренше, Едіге, Шортанбай, Бекбосын, Қамқалыбай, Киікбай, Жылқыбай, Дәуренбек, Жиенкүл, Арыстан, Жидекүл, Жолбарыс, Жылқышы, Құрытқабай, Бүргебай, Кішікбай, Дайыр ... қалғандарын есіме түсіре алмадым. Қ.Амангелдиев менің тоғысыншы бабам Бекшораны, Есен бабамның інісі етіп жіберген, Есен мен Бекшора бабамның арасында 34 ата бар. Оларды ол кісі білмеген шығар, бірақ мен осы кісінің шатастыруын түзету үшін қырық екі жылдай уақытым кетті. Сол кездерде көп толғандым, ойландым, іздестірдім. Әйтеуір дұрыс жолын таптым.

45. Бекшора 1693 ж.т., ол кісінің бейіті Қаскелен өзені бойына жақын жерде, Шилікемер ауылында жатыр. Ұзақ өмір сүрген әулие адам, бірақ өлген жылы белгісіз.

46. Майлыбай 1723 ж. т.

47. Өмір 1753 ж.т., інісі Сарыкүл.

48. Киікбай 1783 ж.т.

49. Үшкемпір 1813 ж. т.

50. Нұрбай қалпе 1843 ж. т. – 1924 жылы қайтыс болған. Ол кісінің бейіті Өзбек республикасы, Ташкент облысы, Бостандық ауданы, Гілабасай ауылы. Дәурен қажы жұртының маңындағы Қарағаш түбінде жатыр. Сол жерден шығысқа қарай карасаң, төбенің жартысын жарып жол Шымғанға қарай өтеді. Сол төбенің үстінде Нұрбай қалпенің үйі болған. Сол үйде менің әкем Ермұхаммед және мен, Сәдуақас, Баймұхаммед атамның ұлдары мен қызы Айхан, немерелері, шөберелері туылған.

51. Баймұхаммед (Бәйімбет) 1879 жылы Дәубабада туғаннан 40 күн өткен соң, үлкен атам Нұрбай қалпе Гілабасай ауылына көшіп келіп, мектеп ашып, сол ауылдың балаларын оқытқан. Өзімен бірге төрт інісі де көшіп келген.

Баймұхаммед атам 1938 жылы Өзбек республикасы Ташкент облысы, Орджоникидзе ауданына қарасты Жарбасы ауылына ағайындардың арасына көшіп келген. Сол жерде өз ажалынан 1963 жылы 6 шілде күні қайтыс болған. Ол кісінің бейіті сол Жарбасындағы мазарда жатыр.

52. Ермұхаммед (Ермат) 1907 жылы Гілабасайда туылған. 1939 жылы Өзбек республикасы, Орджоникидзе ауданының Жарбасы ауылына әкесінің жанына көшіп келген, осындағы №24 мектептің оқу ісі меңгерушісі және директоры болған, Ұлы Отан соғысына қатынасты, соғыстан І-дәрежедегі мүгедек болып қайтқан. Соған қарамай партия, совет және ағартушылық мекемелерінде қызмет істеген. Қазақтардан шыққан алғашқы зиялы. Ол кісі Ташкент қаласындағы «Көкелташ» және «Беклербегі» медресесінен әрі сонымен қатар, Қазақ педагогикалық техникумын және басқа да санатты жоғарылататын курстарды бітірген. Әкем 1955 жылы 22 шілдеде Жарбасы ауылында қайтыс болған, ол кісінің де қабірі, атамның жанында жатыр.

53. Мен Сәдуақас 1933 жылы 7 ақпан күні Гілабасайда Бостандық ауданында туылғанмын. Әкеммен бірге Өзбекстанға көшіп келіп, 1939 жылы

№24 орталау мектепте оқып, оны 1946 жылы үздік бітіріп, сол жылы Ташкент қаласындағы Қазақтың педагогикалық техникумына түсіп, оны 1949 жылы қызыл дипломмен бітіріп, бір жыл Ташкент облысы, Жоғары Шыршық ауданындағы №8 орталау мектепте физика, математика пәндерінің мұғалімі болып істеп, 1950 жылы Орта Азия мемлекеттік университетінің физика-математика факультетіне емтихансыз түсіп, оны ойдағыдай 1955 жылы бітіріп, оны бітірген соң мені Ташкент мемлекеттік педагогикалық институтына оқытушы етіп жіберді. Физика-математика ғылымдарының докторлық дәрежесін алу диссертациясын 1972 Мәскеу қаласында қорғадым. 1976 жылы профессор деген атақты Мәскеудегі ЖАК бекітті.

54. Ерматов Абдімәлік Садуақасұлы 12.05.1958 жылы Ташкент қаласында туылған. 1980 жылы Қазақ Ұлттық университеттің физика факультетін бітірген. 1980 жылдан 2005 жылға дейін ҚРҰ Ғылым Академиясына қарасты Ядролық физика институтында ғылыми қызметкер болып істеді.

Қызым Ерматова – Наинбаева Садуақасқызы 8.10 1959 жылы Ташкент қаласында туылған. 1982 жылы ҚҰ медициналық институтын бітірген. Содан бері рентгенолог болып істеді. Қазір Алматы қаласындағы Диагностикалық орталықта рентгенолог болып қызмет аткарып жүр.

Ерматов Элик Садуақасұлы 13.07.1963 жылы Ташкент қаласында туылған. 1985 жылы Қазақ Ұлттық университетінің биологиялық факультетінің биофизика кафедрасын бітірген. 1985 жылдан 1991 жылға дейін ҚР Ұлттық Ғылым Академиясына қарасты Ботаника институтында ғылыми қызметкер болып істеді. Ғылыми жұмысқа Қазақстан жастар ұйымының лауреаты сыйлығының иегері атанды. 1992 жылдан бері бизнеспен шұғылданып келеді.

55. Ерматов Ержан Абдумәлікұлы 17.07.1987 ж. Алматы қаласында туылған. Қазір Әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университеті халықаралық қатынастар факультетінің III курс студенті.

Ерматов Данияр Абдумәлікұлы 20.12.1998 жылы Алматы қаласында туылған. Қазір Алматы қаласының Медеу ауданына қарасты №7 орта мектептің 2-сыныпында оқып жүр.

Ерматов Ерлен Эликұлы 22.11.1986 жылы Алматы қаласында туылған. Қазір энергетика және байланыс институтының II курс студенті.

Ерматов Әлем Эликұлы 25.03.1989 жылы Алматы қаласында туылған. Қазір Алматы қаласы Ауезов ауданына қарасты 86 орта мектептің XI сыныпында оқып жүр.

Тарихтан Үйсін және Қаңлы мемлекеттері болғанын бәріміз білеміз. Осы ағайынды Үйсін мен Қаңлы Майқы биден кейін «Қаңлылар бас көтеріп, Ғұндарға болысып, Үйсіндерге біраз қыңырлық, сатқындық жасаған. Өз туысқанын сатқан Қаңлылар кейін ауыл-ауылға үш-төрт үйден бөлініп жіберілген» екен.

Қоралас бабамыздың ұрпақтары Қ.Амангелдиевтің диаграммасында орындары ауысып кеткен дедік, сол сияқты басқа шежірелерде осындай қателер әрбір руда, тайпада кездеседі. Осындай қателіктерді аздап болса да жою жалпы шежірені толықтыру мақсатымен тәуекел деп қиын іске кірістім, міне оған 42-жылдай уақытым кетті. Оның себебі, жас кезімде атам Баймұхаммед молда

рахметтік үйде барлық немере, шөберелерін шақырып, таңертең және кешке шежірені бәрімізге жаттататын еді, әттен, не керек, оның көбін кенес дәуірінде біздер ұмыттық, әрине, бұл қазіргі кезде өте өкінішті, кешірілмес жағдай. Дегенмен «Ештен кеш жаксы» дегендей, жоғарыда аталған диаграммалардың шеңберін кеңейтпекшіміз, сонда осы диаграммаға кез-келген жерінен әркім өзінің руларына қарай отбасы шежіресін жалғастыруларына болады, яғни әркім өздері отбасы шежірелерін жасап алуларына мүмкіндік туады.

«Қазыбек Тауасарұлы бабамыз өзінен 600-700 жыл бұрын ғұмыр сүрген Фәрдауси, Махмуд жазбаларынан да қазақ туралы ой-пікірлерді кездестірдім» - деп мұны қазақ болған соң айтты демеске керек» - дейді. Ол соңғы үш жүз жылдай уақытымыз қалмақтармен соғыста болғандықтан, одан бұрынғы бөтен халықтар шапқыншылығынан жазу, сызудан айырылып, енді, міне жабайы ел сияктанып отырған жайымыз бар-дүр, деп қатты қайғырып, өкінеді. «Осы соғыстарда қазақтардың жартысынан көбі қырылып қалды, ал тек Үйсін атаулының шежіре тауарихи мәлім жылдардың өзінде де жартылай қырылып, жойқын төбе болғаны он шақты дүркін болыпты. Өзімізді-өзіміз қырған кездерде аз болмапты. Оған Шыңғыстың, Темірдің, Қатағандардың жасаған жорықтарын айтсам да болар еді. Ол үшеуі де бізден бөлек адамдар емес еді.

Қазіргі жер бөлінуіне байланысы Қазақстан, Қытай, Мұңғылстан, Шығыс Түркістан, Тибет мемлекеттері жайғасқан өлкеде бұрыннан өмір сүріп келе жатқан халықтар қазақ, қырғыз, ұйғыр және басқа түркі тілдес халықтар саналады.

Тарихтың баяндалуына қарағанда, қытайлар қазіргі жасап отырған өлкеге Африкадан бұдан 5000 жыл бұрын ауып келгенге ұқсайды. Ал, біздің ата-бабаларымыз болса, бұл өлкеде шамамен 15000 жылдан бері өмір сүріп келеді. Мысалы, бізден Қазақ атамызға дейін 100 ата өткен болса, онда бұл кезең, ол дәуір $100 \times 30 = 3000$ жылды құрайды. Одан Сак атамызға дейін 150 ата $\times 30 = 4500$ жылға тең. Өтей бойдақ бабамыздың айтуына қарағанда Сактан бұрын 250 атамыз өмір сүргенге ұқсайды, сонда $250 \times 30 = 7500$ жылдық мерзімге тең болады. Осы аталған деректерді қоссақ, онда 15000 жылды құрайды, бұл тек табылған деректер ғана. Бөгде бұлақ көздеріне зер салсақ, онда олар да біздің түп аталарымыз, бұдан 15000 жыл бұрын өмір сүрген деп айғақтайды. Жуырда «Қазақ батырлары» газетінен №8, 13 бетінде Қап атамыз 45000 жыл бұрын туылған дегенді оқыдым. Мен бұл мақалға қарсы емеспін, өйткені автор біздің тегіміз туралы ойды менен 3 есе артық мерзімді баяндап отыр. Біздің ерте заманнан бері өсіп, өніп, өркениетті ел болғанымызға ешқандай күмән жоқ. Дегенмен, кейбір қазақ зиялылары Қазақ бабамыздың есімін құстан, аңдардан ойлап шығарғысы, ал кейбіреулері ұйғырдан шығарғысы келеді, бұлай әуре болудың қаншалықты қажеті бар? Олай ету дұрыс емес, ол тарихты білмегендіктен және оны бұрмалаудың кесірі. Әрине, аталарымыздың туған жылын өте дәлдеп айта алмаймыз, бірақ көп болса, онда ата мен ата арасындағы қателік мерзімі 1-5 жыл болуы мүмкін. Кейбір мәліметтерді пайдаландық, онда бабаларымыз дегенмен, өте дәл сілтеме беріп отырғанына көз жеткіздік!!

Енді Қоралас бабамыздың әке жағынан зерттегенімізде Жүсіп ата Қорасан елінен қазіргі Ауғанстаннан келген Сак болып шықты, шындығында ол кезде Көшен (Қошан) елінде тек Жетісудан ығысып кеткен Сақтар жасағаны тарихтан белгілі, сол кезде ол жерде Қожа да, Монғол да өмір сүрмеген.

Қораластың әкесі Жүсіп Қорасанға барып, қайтар жолында қазіргі Қырғыз республикасының Таскөмір деген жерінде, ол кісіні қарақшылар өлтіріпті.

Ә.Бүркітбаевтың «Сақнамесі» 92 жылдан бергі, яғни Сабыр бабамыздың ұрпақтарының тарихын баяндаған Қазақ-Сак даласындағы уақиғаны қамтиды. Ол туралы кітапта толық айтылғандықтан, мен оған тоқталмадым. Бірақ алғашқы Сақтар мен кейінгі Сактар арасында шамамен 6640 жылдай дәуір бар. Сол дәуірдің тарихын зерттеу қажет деп есептеймін. Ата-бабамыздың батыр, жауынгер, ел билеулерімен қатар, адамзат тарихында Мұсылман, Католик, Христиан, Будда, Тәңірге сыйыну, Жаратушы діндерінің негізін қалағандықтарының өзі біздің халқымыздың өте өркениетті ел болғандығының айғағы. Астанада әр түрлі ұлттардың діндеріне арнап мешіттердің салынуы соның айғағы және толық дәлел болады. Біз оны айғақтаймыз әрі онымен мақтанамыз.

Шешеміз Қалыгүл өзінің күйеуі Жүсіптің бейітінің басына тағзым әрі зиярат етіп, барғаннан қайтпаған, оңбайтын жауыз, қарақшылар ол кісіні де өлтіргенге ұқсайды.

Сақтың, Алаштың, Қазақтың, Ботбай, Қораластың шежірелерін жазудағы мақсат олардан «культ» жасау емес, керісінше жоғалған дүниемізді бүкіл қазақ халқы көмегі, әрі жәрдемімен тарихымызды баяғы қалпына келтіруге тырысу. Сонда ғана біз өркениетті елдер қатарына қосылып, баяғы тарихи заңды орнымызға ие боламыз.

Шежірені ары қарай жалғастырсақ, онда біздер Қазақ, Сак, Түрік... Арий, Атлант және Лемурий ұрпақтары болуымыз ғажап емес. Лемурийлерден бұрын Әруак, одан бұрын Періштелер жерде өмір сүрген екен. Періште мен Әруақтардың бейне құрылымын жарық толқындарынан жаратылған. Сондықтан олар «өлмейді». Ал, Лемурийлер, Атланттар мен Арийлердің бейне құрылысы атом мен молекулалардан тұрады. Олар өлгенде физикалық денесі жерде қалады да, жаны өлер алдында соңғы демін шығарғанда энергия түрінде кері Тәңірі жаққа қарай ұшып кетеді. Жан да ғарышта мәңгі өмір сүреді. Сонымен өмір мен өлім өзара алмасады. Кез-келген адамның рухы жоғары болған дұрыс, өйткені, материалдық байлықтың барлық түрі де жерде қалады. Әрбір саналы адам осы жоғарыда айтылғандарға мән беруі әрі одан тәлім – тәрбие алулары және Тәңірінің бар екендігін ұмытпаулары қажет!!!

Шежіренің негізгі мақсаты жеті ата тегін білу, рулардың, тайпалардың баяғы замандардан бері тегі кім екендігін, қазіргі ұғым бойынша рудың «визиттік карточка» немесе «паспорт» сияқты екендігін жұртқа аңарту ғана, бұдан теріс ұғым шығарудың қажеті жоқ. Біз тамыры тереңде жатқан бір ата-бабаның ұрпағынан құралған бірыңғай қазақ халқымыз. Енді жан-жаққа жалтақтап қарай берудің қажеті жоқ. Бір жағадан бас, екі жеңнен қол шығарып,

ілгері ата-бабаларымызға ұксап, басқаларға күлкі болмай, ауаны, суды, жерді, елді, намысты корғайық!

Кезінде Қ.Аманкелдиев алғаш қазақ шежіресін 1967-1968 жылдары «Білім және еңбек» журналының екі нөмірінде басып шығарды. Осы еңбек республика көлемінде үлкен серпіліс тудырды. Соның кесірінен журналдың бас редакторы Сұлтанбек Талап Сұлтанбекұлы қызметінен алынған еді. Осы қолжазбаны Талап ағамызға оқытып алғанымды, ол кісінің қуана қолдағанын да айта кеткім келеді.

Қандай шежіре болмасын, әрине, онда кейбір қателер болатындығы заңдылық, осындай қателіктерді жібермеу үшін кейінгі кезде жарық көрген ру шежірелерін түгел оқыдым. Негізінде шежірені әрбір ру өкілдері өздері жазғандары дұрыс, өйткені әрбір ру тегін жан-жақты өздері ғана жақсы біледі ғой, кейбір «ғалымсымактар» басқа рулардың, тайпалардың шежіресін жазамын деп бекерге әуре-саран болып жүр, оның қандай қажеті бар?

Қ.Аманкелдиев өзінің «шежіре анықтамасы» деген қолжазбасын сол кездегі Қазақ Республикасы Министрлер Кеңесінің төрағасы Мәсімхан Бейсебайұлы Бейсебаевқа сыйлаған екен. Осы қолжазбадан көшірмесін жасатып алған едім. Оқып карасам, орфографиялық, стилистикалық қателер мол екен. Оларды түзеттім. Одан басқа көрнекті тұлғалардың аты-жөнінде қателіктер кездеседі. Мысалы, Тимучин ол тарихта аты шулы Шыңғыс хан, Мырза Мұхаммед Хайдар Дулатиді, Дулат Жалаири деп жазған. Ондай кісі тарихта болған емес, ал Қадырғали Жалаири тарихта болған. Бабур Омар шайықтың баласы. Мұхаммед Хайдар Дулати, Бабур, Ұлықбек олар өзара қарын бөлелер болып саналады. Ал Ұлықбек, Бабур Аксак Темірдің немересі және шөбересі. Аксактемір болса, онда ол Азық тайпасының Барлас руынан шыққан әмір, Нулының ұрпағы болып есептеледі. Бізбен отыз атада тоғысады. Шыңғысханнан кейін жершарының біраз бөлігіне үкімін жүргізген император. Ол кісі туралы көптеген мағлұматтар баршылық.

Шежірені жетілдіру үшін Мырза Мұхаммед Хайдар Дулатидің, Бабурдың, Қадырғали Жалаиридін т.б. ғалымдардың еңбектерін оқу қажет. Қазіргі кезде 7-сыныптың тарихында Адам атадан бастап Мұхаммед пайғамбарға дейінгі пайғамбарлардың тізімі ретімен берілгендіктен, бұл шежіреде оларды қоспадық. Негізгі мақсат шежіренің көлемінде емес, мазмұндылығында ғой. Мен шежірені ғылыми еңбек деп түсінемін, сондықтан оған ғалымның көзімен қараймын. Тек шежіре ғана ғылыми еңбек емес, бізден бұрын жазылған әртүрлі діни еңбектер Таурат, Забур, Інжіл, Құранды да мен өте терең ғылыми еңбек деп бағалаймын, сондықтан шежіре жазу барысында оларды пайдалану қажет деп санаймын. Менің анық білерім, атамыз бірінші Майқы би айтқанынан дәл жеткен болса, онда ол былай депті: «Біздің халқымыз осыдан тура 1000 жыл бұрында Қазақ атанған деген. Атамыз Алаш, керегеміз ағаш Қазақпыз» деген екен.

«Тауарих зерттеуші адамдар маған дейін де, менен кейін де еліміз туралы айтқан, әлі де айтар, ләкин қалайда бүгінгі заманда шапқыншылықта басы қосылып, аузы бірігіп, қалмақты Аштарханда қалған азғантайы болмаса, бәрін

де жер бетінен жоқ қылып жіберген казактың бір әкенің баласы екенінен мен кәміл сенемін» - дейді Қазыбек Тауасарұлы.

Осы қалмақтарды жоюға атсалысқан Қораластан шыққан Абылай ханның елшісі, қоғам қайраткері, ту ұстаған біздің батыр бабамыз Жауғашты Қырбасұлы болатын. Қораластың азан шақырып қойған аты Жақып екен. Дулаттың сүйікті батыр ұлы Ботбай бабаның сүйегі жатқан Сайрамда қыста бай-билері кездесетін байлау қазығы санайтын ағайындардың алтын шынжырлы байланысы үзіліп, балапан басымен, тұрымтай тұсымен кеткен заман да келді. Қораластар жан-жақа сонда ыдырап кетті: Алимкент, Шенгелді, Жарбасы, Шыназ, Ақтас, Гілабасай (қазір бұл жерлер өзбек республикасының Ташкент облысына қарайды), Жетісай, Сарыағаш маңында Ащы, Ленгір, Сайрам, Ақсу, Түлкібас, Дәубаба, Созақ, Мерке, Шу, Құлан, Тараз, Мойынқұм, Бетбақдала, Ақмешіт, Жетісу, Аягөзге дейін ығысып, әр ауыл тиген, малы сыйған жерге амалсыз жайғасып қала берген екен. Қаракойлы (Қалыбай), Қаракосайдан (Қалмамбет) тарайтын он екі ата қоралас балаларының басын баяғыдай бірге жиып, желбіреген бір тудың астында атқа кондырудың өзі қиын-болғанды.

Қаракосай атадан тарайтын Мырза мен Қаракойлы атадан Бекшора, Еламан балалары ғана Алматы, Ақсай, Шілікемелер жағалап, іргелес Шапырашты, Ысты, Албан, Суан, ішінара Жалайыр елдерімен азын-аулақ жиын-тойларда, азалы қазада, жаназада, ас үстінде бас косып қалады екен.

Қырбас бабамыз жалғыз ұлының асты-үстіне түсіп, Жауғаштының Төле бидің өзі азан шақырып қойған атымен емес, еркелете Жауғаш, Жауғашжан дейді екен. Жауғашты бабамыз өзінің қатар құрбы-құрдастары арасында қайратымен де, орынды айтқан тапқыр шешен сөздерімен де жас шағынан-ақ беделді-айбынды батыр болып өскен. Ұлы жүз еркек кіндіктерінің қалмақтарымен тұрақты жүргізген соғысының арқасында оннан сегізі опат болған соң, Төле би қалмақ қонтайшысымен 13 жылдық анттық шарт жасасқан, бұл шарт казактар үшін тым қиын болған – егер біз казактың баласы қалмаққа қару сілтеп, дұшпандарын өлтірсе, оны ұстап беруге әрі, ол үшін құн төлеуге тиісті екен. Төле бидің қалмақтардың мұндай қойған талабына көнбеуге ол кезде ылажы жоқ еді. Өйткені, қалмақтар басып алған бүкіл елдің бар билік тізгінін қырғыз Қарашора Көкімге жоңғарлар ұстатқан екен.

Қаракылды қақ жарған әділ билік айту арқысында Жауғашты бабамыз «Бала би», «Өткір бәкі» атанған, сол кезде кездейсоқ кездескен жауы Ноқай Ноянды Жауғашты бала қарусыз қамшымен сабап өлтіреді. Әрі оның шерігін Ноқай ноянның қылышымен сайыста жекпе-жекте өлтіргені үшін үшінші жауы одан қорқып қашып құтылған. Сол кезде бабамыз бар-жоғы 15 жастағы бала екен. Жауғаштыға қазақ қалмақ келісімі бойынша қауіп төнгеннен кейін, атасы Бабалы Жауғаштың жанына аға-інілерін қосып, Арқаға, Абылай сұлтанға асырып жібереді, Жауғашты келсе, Абылайдың Жантай деген ұлы қайтыс болған екен, оған өлеңдетіп көңіл айтады. «Абылай жарайсың! Балам даусың Жантайымның үніндей екен. Жасын да шамалас болар. Сол өлгенім тірілгендей, өшкенім қайта жанғандай болмаса да ішім толған қайғының тығынан ағытып, бірталай у-зәрін ағызып жібердің! Кім екенінді білмедім,

бірақ асыл жігітті «кебенек ішінен таны» деген. Құдайдың адал құлы екенсің, қазақтың батыл ұлы екенсің! Кім болсаң да бұдан былай аузымды ашып, ақыл айтсам, аузым бол! Ат арқандар қазығым бол! Жасың кіші болса да жолын үлкен болып, әрқашан оң тізем орның болсын, келші бері құлыным! Міне, мына оң жағымда отыр!-деді бұрынғы әмірлі кейіппен қайта тапқандай.

Жауғаш қысыла-қымтырыла өзі түгілі, әкесі Қырбас батырдан да үлкен Бұқар жыраудан, қаһарлы Жәнібек батырдан да озып, Абылайдың қасына барып жайғасқан екен.

Бұқарекен сөз бастайды: карағым, біз білмеген, көрмеген қай баласың? Баба ұлы жүзден келдім. Елім-Дулат, нағашым – Қоңырат – деді. – Жөн, жөн! Ауыздыға сөз бермейтін Төле бидің өнегесін көрген жан екенсің. Төрде отырдым деп қысылма, Ұлы жүз – аға баласының жолы үлкен. Алыстан алты жасар бала келсе, онда аксақалдары барып сәлем беретін Алаштын баласымыз. Абылай тақсыр да Қыдыр шалған әулие ғой – айтқызбай-ақ біліп, оң жағынан орын беріп, сол көрегендігін тағы танытты-ау мына жұртқа! Балам, құдай бағынды ашсын! – деп Бұқар жырау батасын берді. Ұлы жүз Дулатқа, оның ішінде Шымырға жиен болып келетін Жәнібек тархан өзінен мына ел алдында сөзі өтімді болып, бағы асқан баланы нағашысы санап: - Нағашы Дулаттың ішіндегі қай туған баласың? – деді қолпаштай сөйлеп.

- Дулаттың Ботбайынан, Қоралас деген елден келдім. Әкемнің аты Қырбас, шешемнің аты Қоңырбике. Ал, енді жас басыңмен ел-жұртыңды тастап мұнда келісің қалай, соны айтшы, - деп Жәнібек жақынсынып тағы да сөзін сабақтай түсіпті. Жауғаш оқиғаның тоқ етерін кесіп айтты: - Қалмақ Сары Манжының қайнысы Ноқай ноян мен оның шерігін тиісе берген соң алдымен камшымен сұлатып, ақыры Ноқайдан тартып алған қылышымен оны және шерігін түйреп өлтірдім. Әке-шешемнің жалғыз ұлы едім. Амалсыз осында асырды. Алтай, Қаршық деген бауыр балаларының нағашылары осында еді. Майлыбай төртеуіміз келдік,-деді.

- Бәрекелді! Тілі өткір ғана десем, қылышы да өткір бала болдың ғой! Ата-жауымызға кектенген жанын жаралы жолбарыс екенсің ғой! Бәсе, тегін жан емес екенінді сезіп-ақ едім. Қазақтың қас дұшпанын өлтірген сендей баладан айналса болмай ма? Айтпақшы атыңды сұрамаппыз ғой... Ныспын кім?

- Жауғашты,-деді жігіт Абылайдың жүзіне тұңғыш рет қырынан қарай көз сала.

- Қашан, қай жаудан қашқанда!-деді бір қорғасындай ауыр салмақты дауыспен.

- Сіз Шарышты жекпе-жекте жеңіп, құба қалмақ жоңғар қақпасынан аса жөңгіле қашқанда, - деді жас қас батыр күнәсіз көздерінің кірпіктерін жыпылықтатып.

- Айналайын-ай, нышаналы бала екенсің! Сені маған мына қайғылы күндерде мұңымды бассын деп құдай тағаланың өзі жіберген шығар. Бұған да шүкір! Енді бұдан былай осындағы әкең мен боламын. Осыдан кейін Абылай хан Жауғашты, Алтай, Қарпық, Майлыбайды күзетшілерінің қатарына қосып, ал Жауғашты өлген ұлы Жантайдың үйіне қалдырды және қалың мал төлеп оны үйлендірді. Хан Абылай біраздан кейін Жауғаш батырды қалмақтарға

елшілікке жіберді. Ол жұмысты ойдағыдай орындағаннан кейін батыр бабамыз Жауғаштыны өзінің балдызы Желкөмге үйлендіріп, еліне шығарып салады.

Жауғашты бабамыз 1733 жылы, қазіргі Алматы облысы Қарасай, Іле ауданындағы Ақсу өзенінің бойында Ботбай руының Қораласы мыңбасы, Қырбас батыр шаңырағында дүниеге келген екен, ал Абылай хан 1781 жылы Арыс өзенінің бойында қаза болады, ханның денесін Ахмет Яссауи кесенесіне жерлейді, оны Жауғашты батыр тікелей өзі ұйымдастырады, өйткені Абылай ханды өз әкесіндей көретін, құрметтейтін, міне кісілік, адамгершілік деп осыны айту керек.

Жауғаш Алматы өңірінде туып, Әулиеата жерінде 1782 жылы қайтыс болған, балалары мен ағайындары оның денесін Абылай ханның оң жағына жерлеп, басына құлпытас қойған. Жарықтық бабамыз, сол кезде небәрі 49 жаста ғана екен. Соған қарамай, аз өмірінде артында өшпес даңқ, көптеген ұрпақ қалдырған. Міне, біздер ту ұстаған батыр бабаларымыз Ботбай, Жауғаш әруақтарын қадірлеп-қастерлеп, ол кісілердің әруақтарына бас иіп тағзым етеміз (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7).

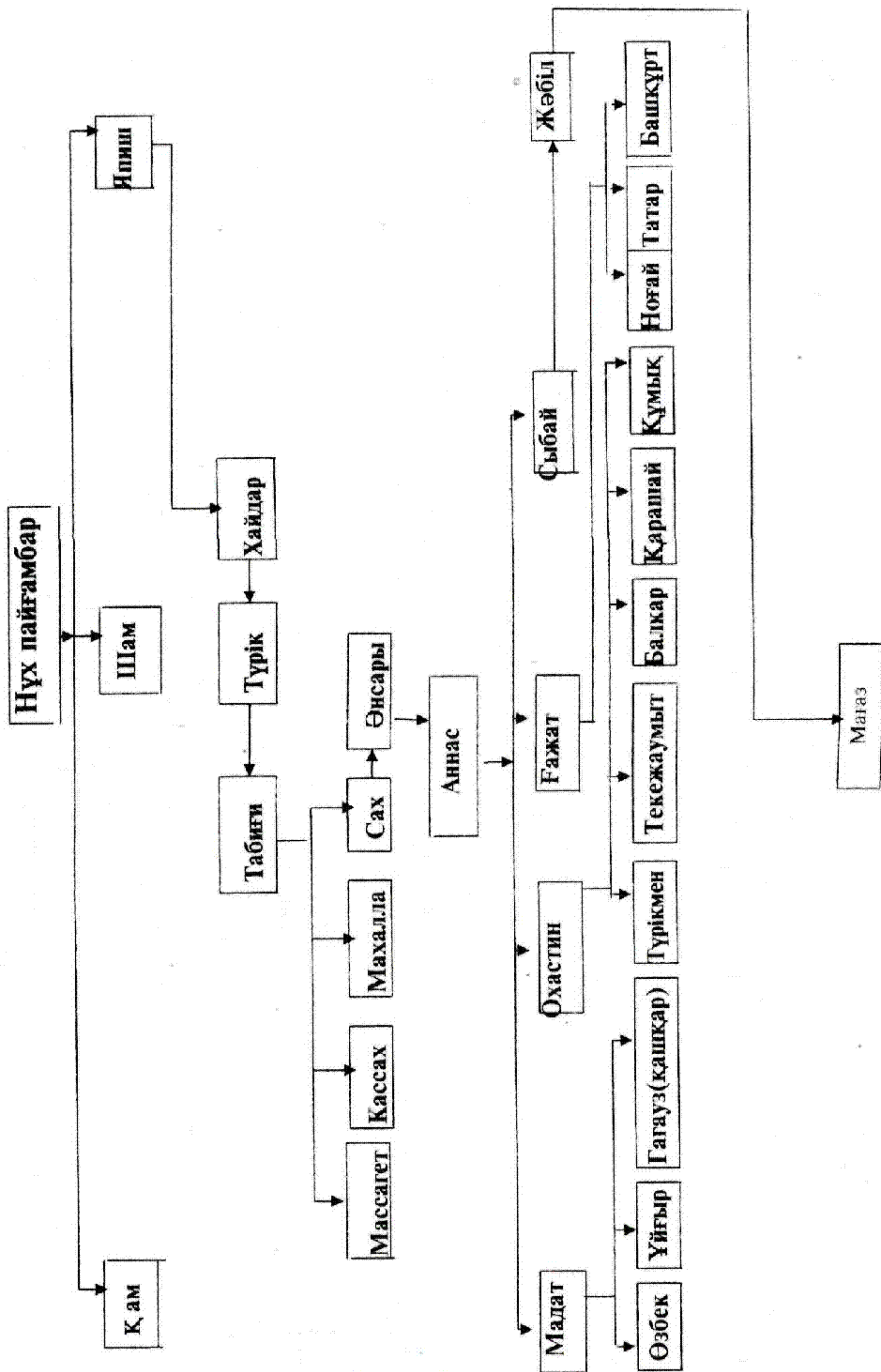
Аллаға шүкір елін, жерін жауларынан қорғай жүріп, артында 26 арыс ел қалдырған кемеңгер батыр тұлға Ботбай және Қоралас бабаларымыздың әруағына бас иеміз және Алладан ол кісілердің жандары жәннәтта болсын, әруақтары күннен-күнге жоғарлай берсін және олардың әруақтарына Алланың нұры және пайғамбардың шапағаты жаусын деп тілейік!!! Әмин

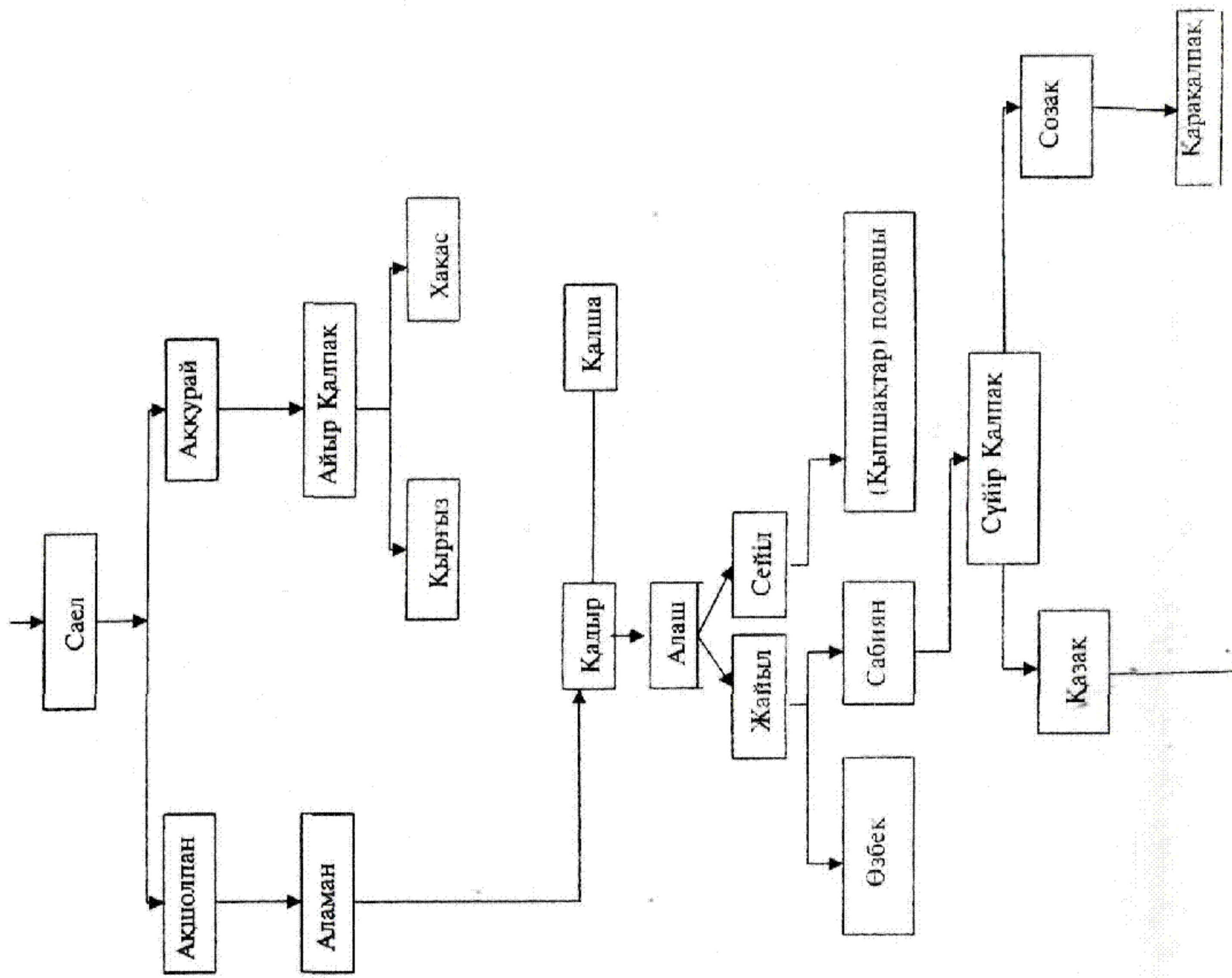
Ботбай бабаның ұрпағы профессор Ерматов С.Е. 20.12.2006ж.-06.01.2007 жылдары аралығында Мәдина және Мекке қалаларында болып, өзінің мұсылмандық парызын орындап, Сәдуақас Ақбар кажы атанып елге оралды!!!

Әдебиеттер:

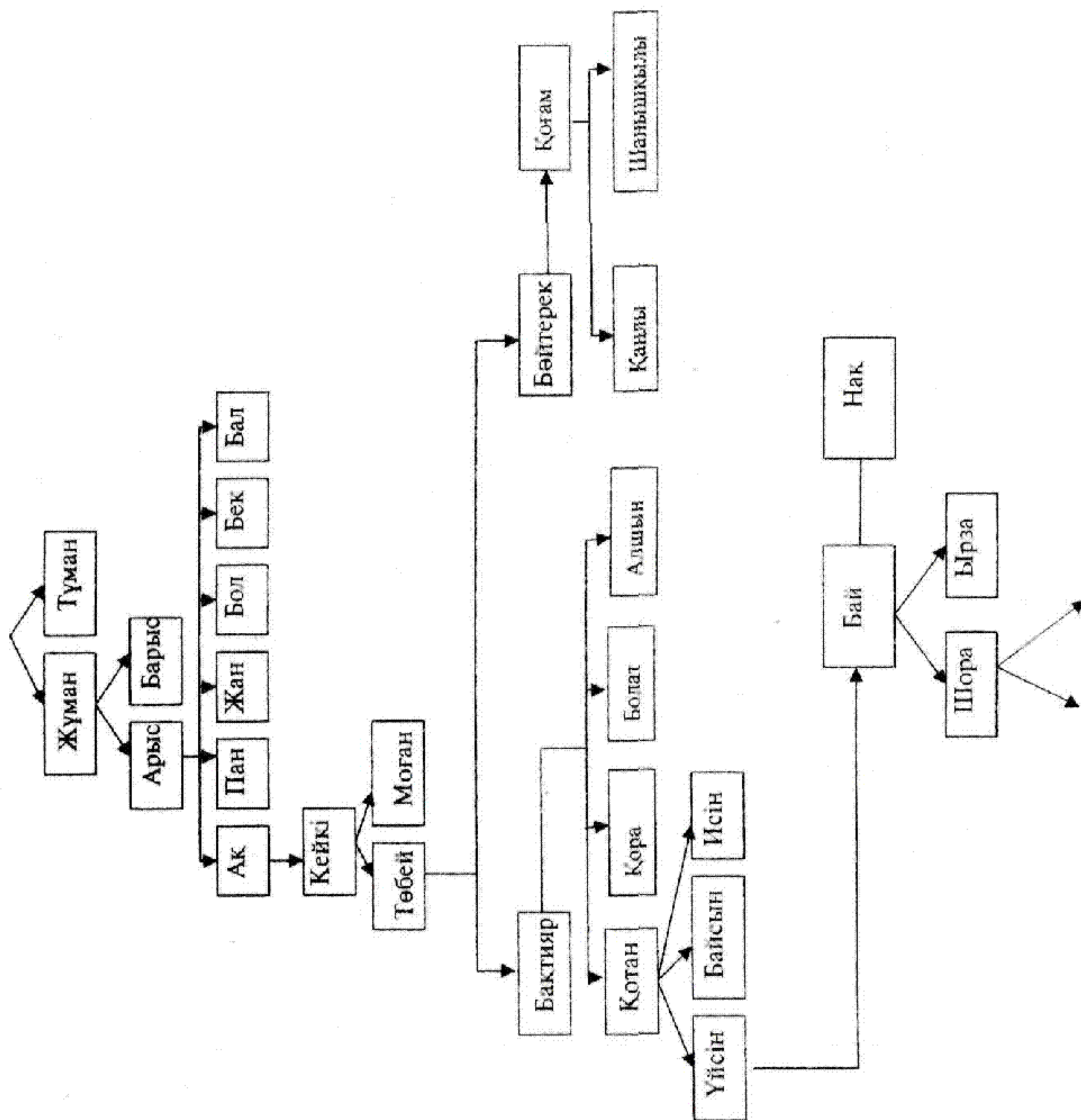
1. Болғар тарихы. 1947ж. және 1953 ж. М.
2. Шапырашты Қазыбек бек Тауасарұлы «Түп-түкиянан өзіме шейін», «Жалын» баспасы, Алматы. 1993 ж.
3. Рысбайұлы Е. «Жауғаш батыр», «Мерей», Алматы. 1998ж.
4. Әбілдаев Б «Жауғаш батыр – Абылай ханның елшісі», «Мерей», Алматы. 2004 ж.
5. Ерматов С.Е., «Қазақ батырлары» №3 (8) 2005 жыл.
6. Ерматов С.Е., «Қазақ батырлары» №4 (93) 2006 жыл.
7. Тілеуқабылұлы Ө. Шипагерлік баян «Жалын» Алматы 1996 жыл.

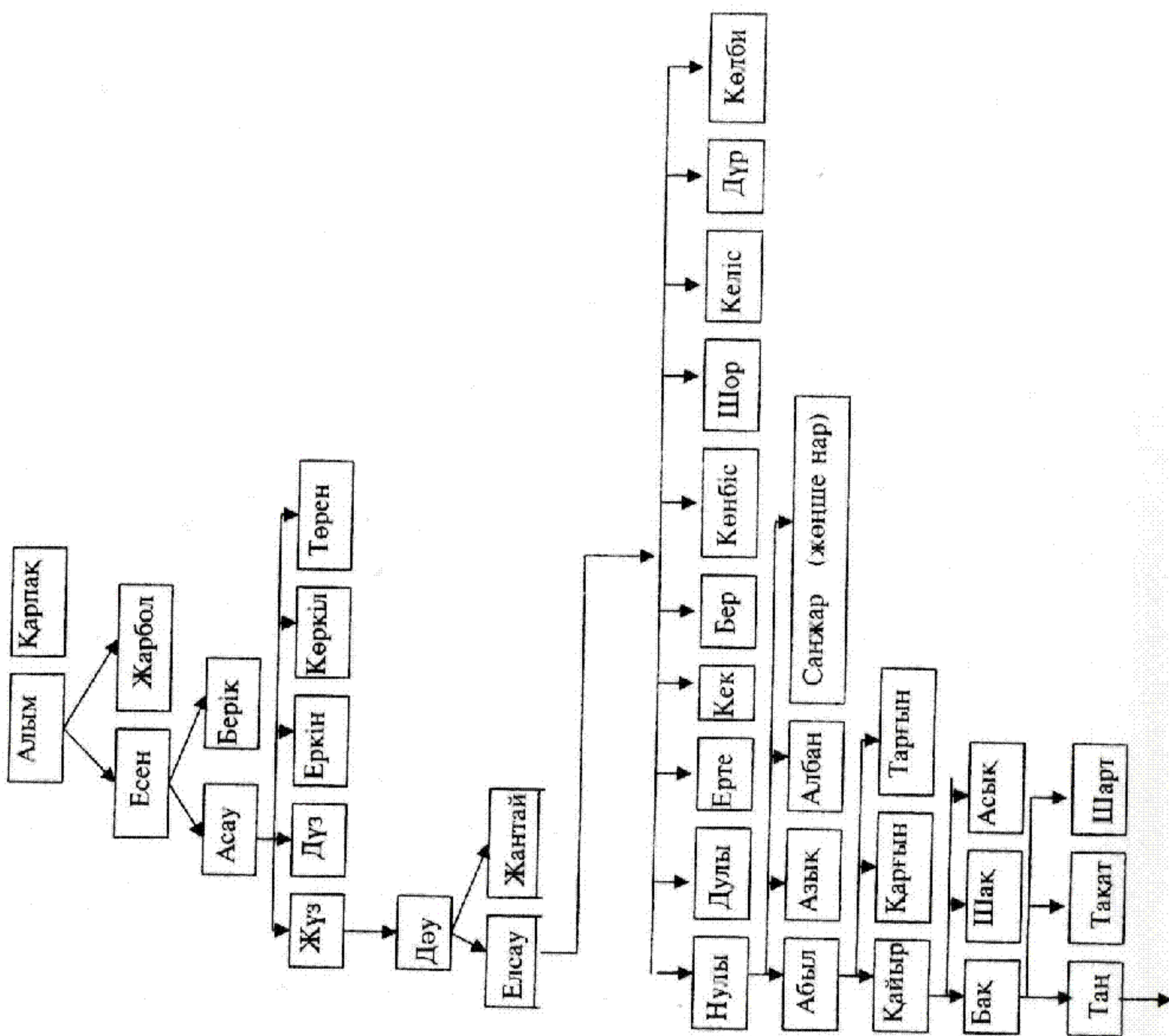
Қазақ және орта азия халықтарының тегі рулары.

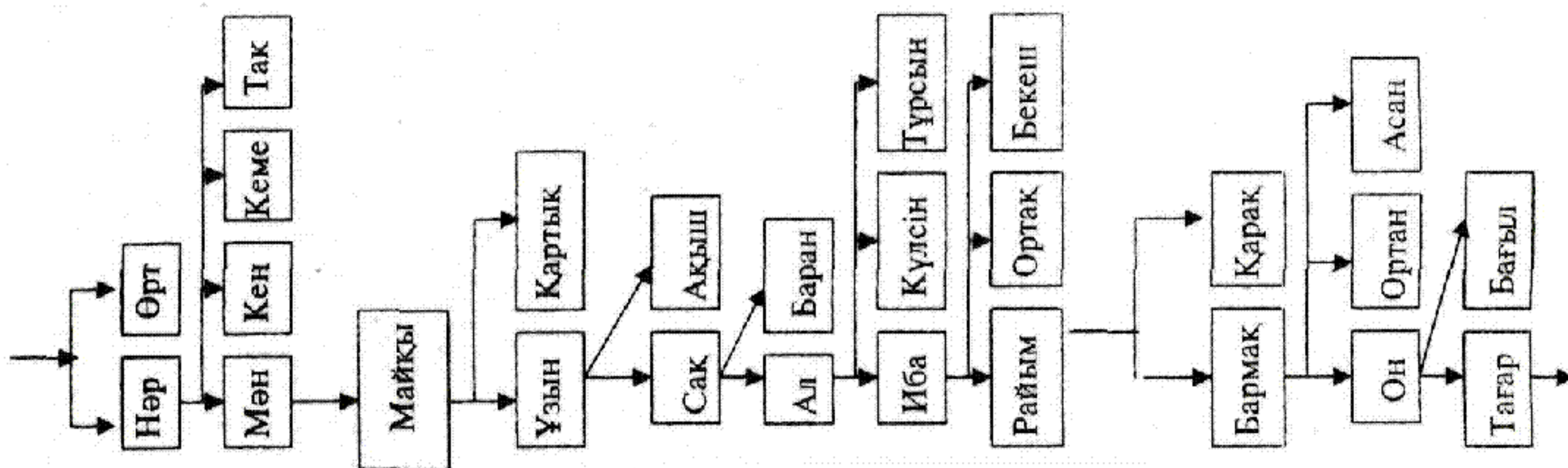

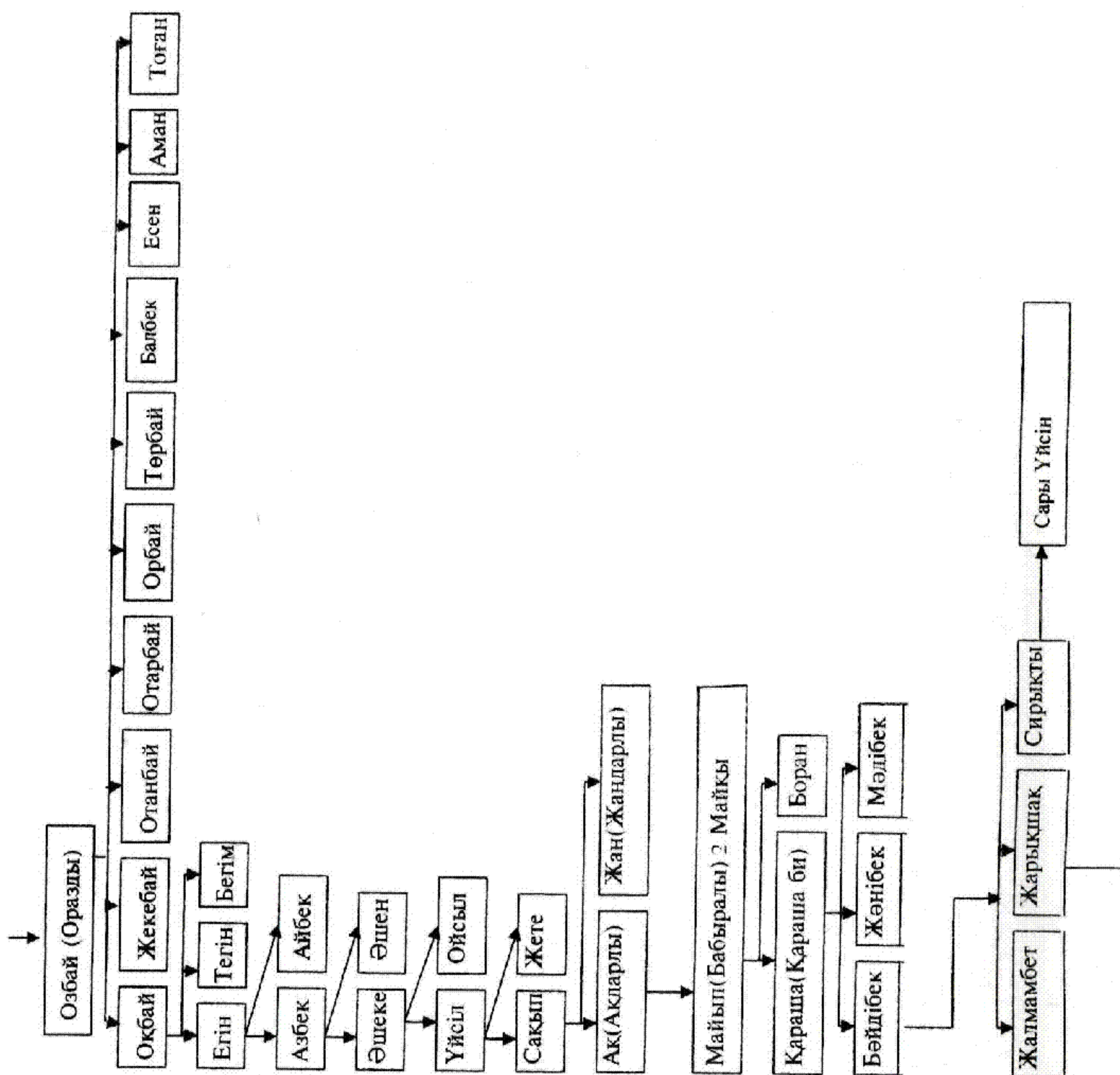

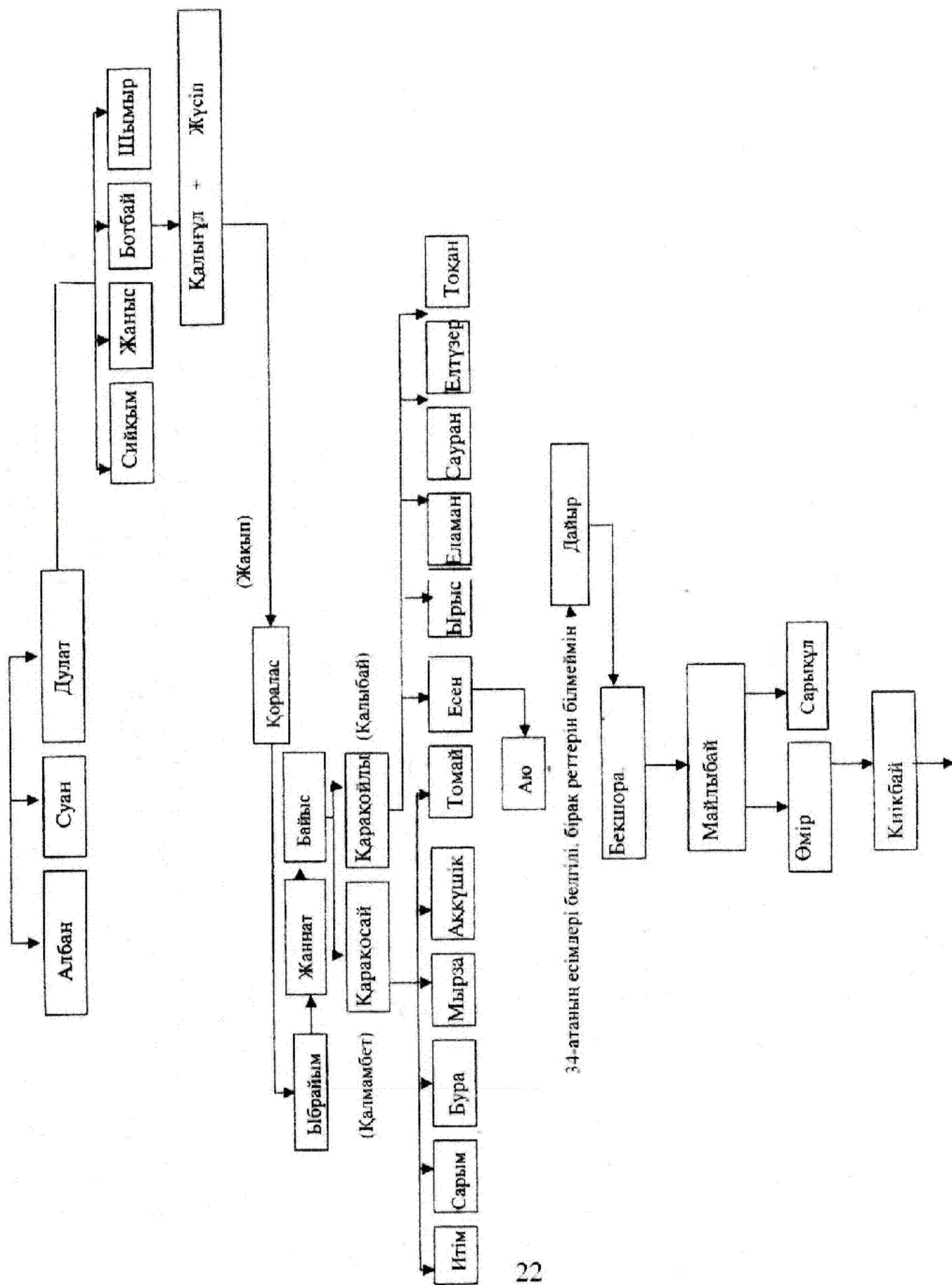
ҚАЗАҚСТАН
РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ
ҒАЛТҢЫҚ КІТАПХАНАСЫ
190000

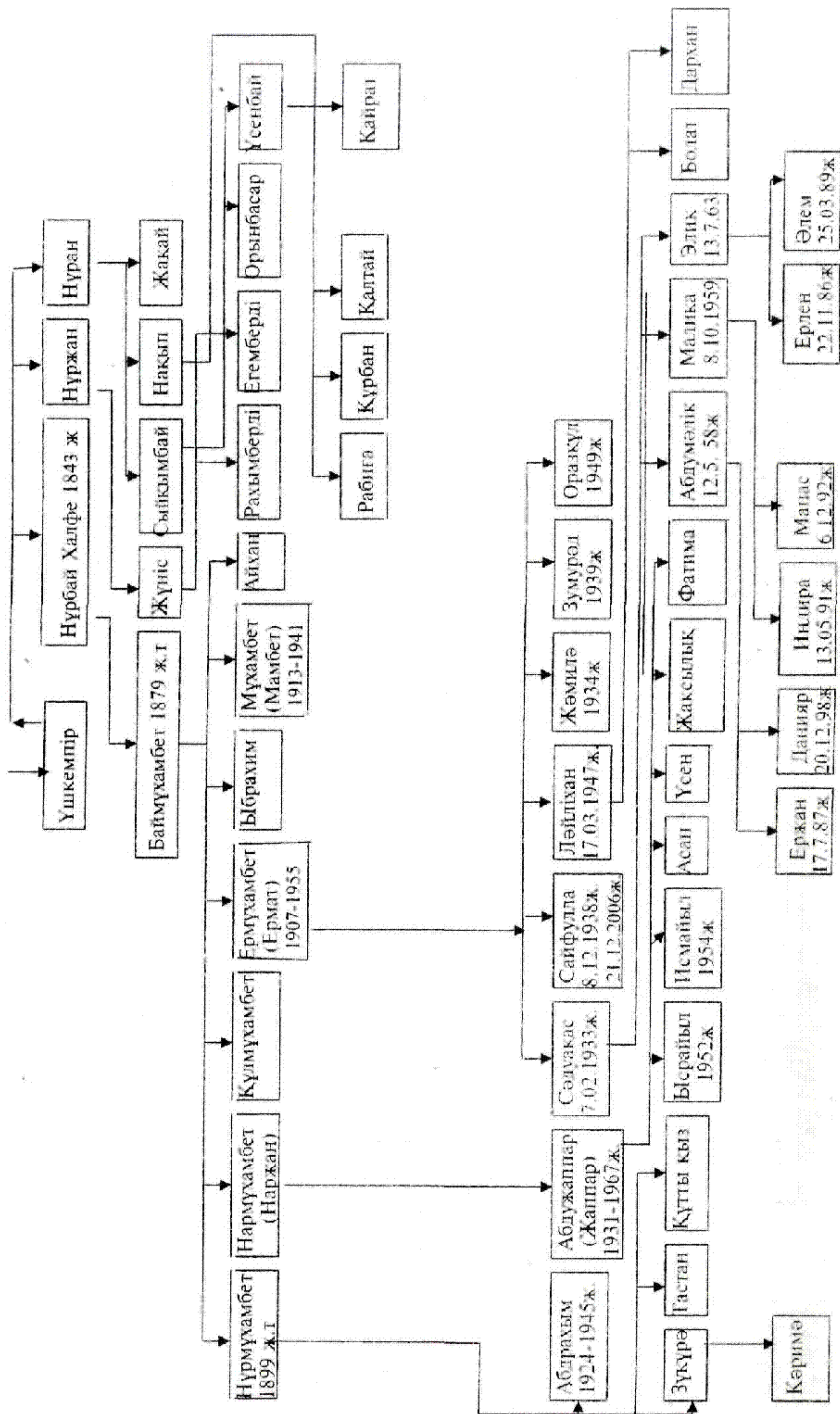

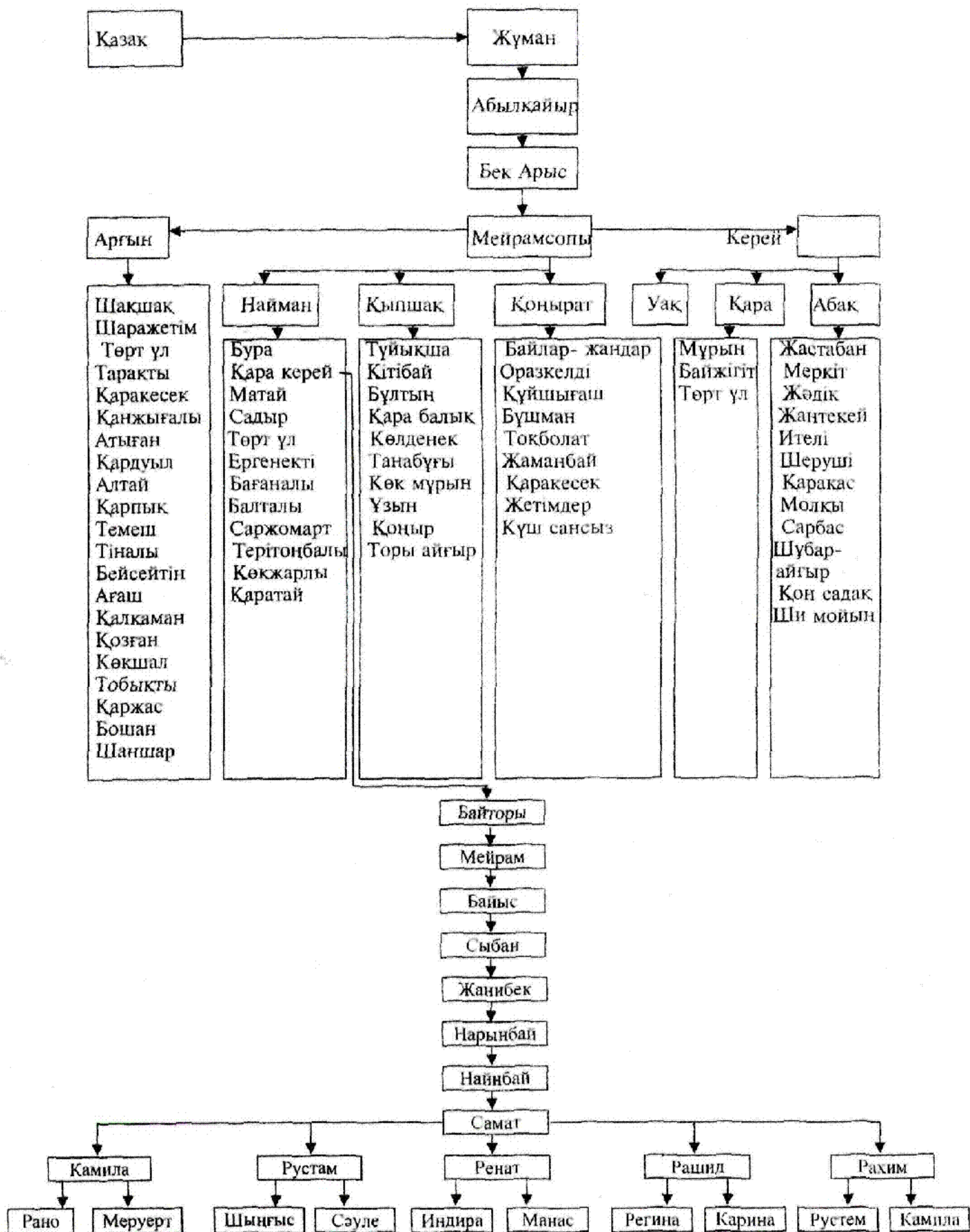

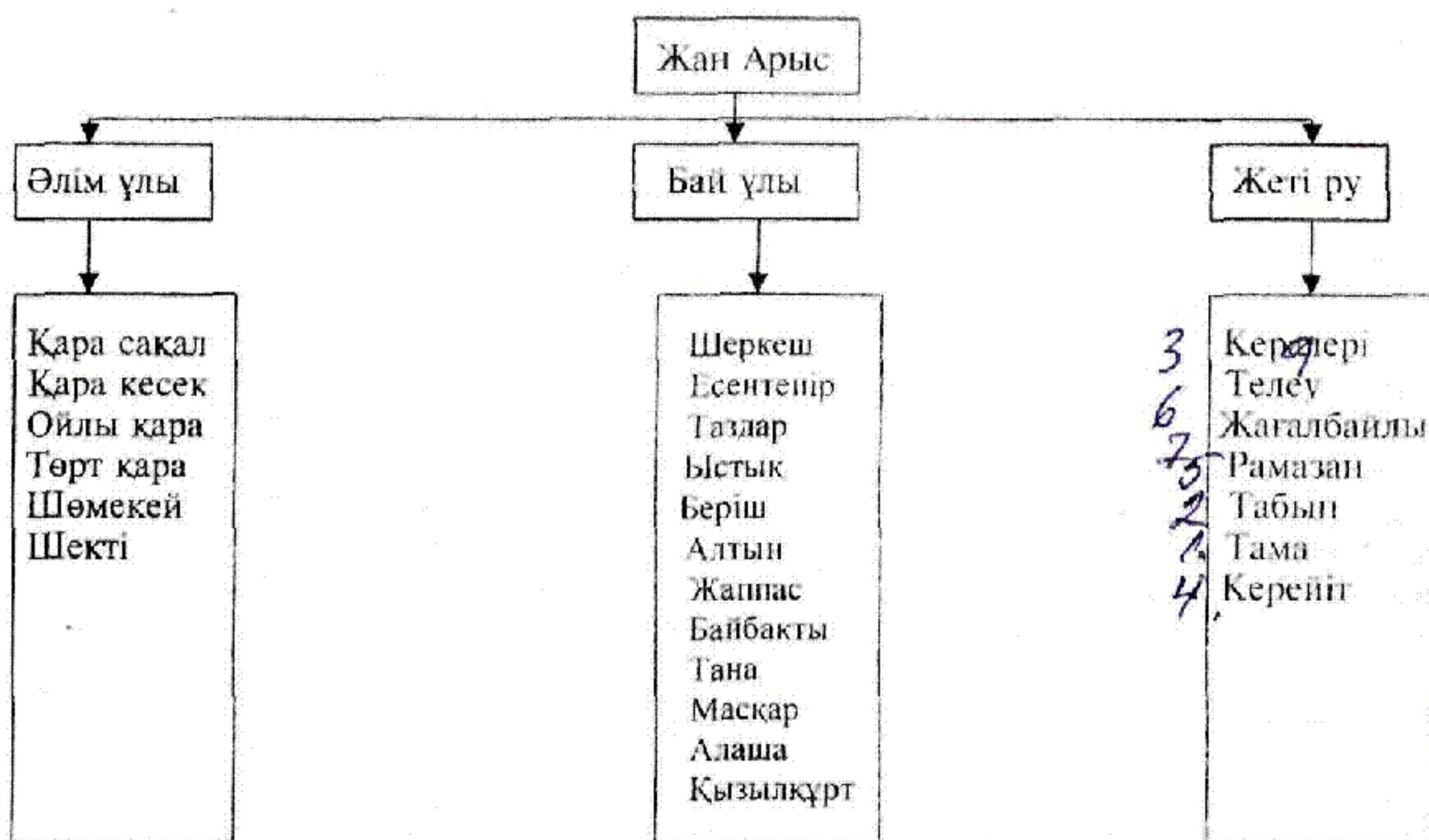
34-атаның есімдері белгілі, бірақ реттерін білмеймін

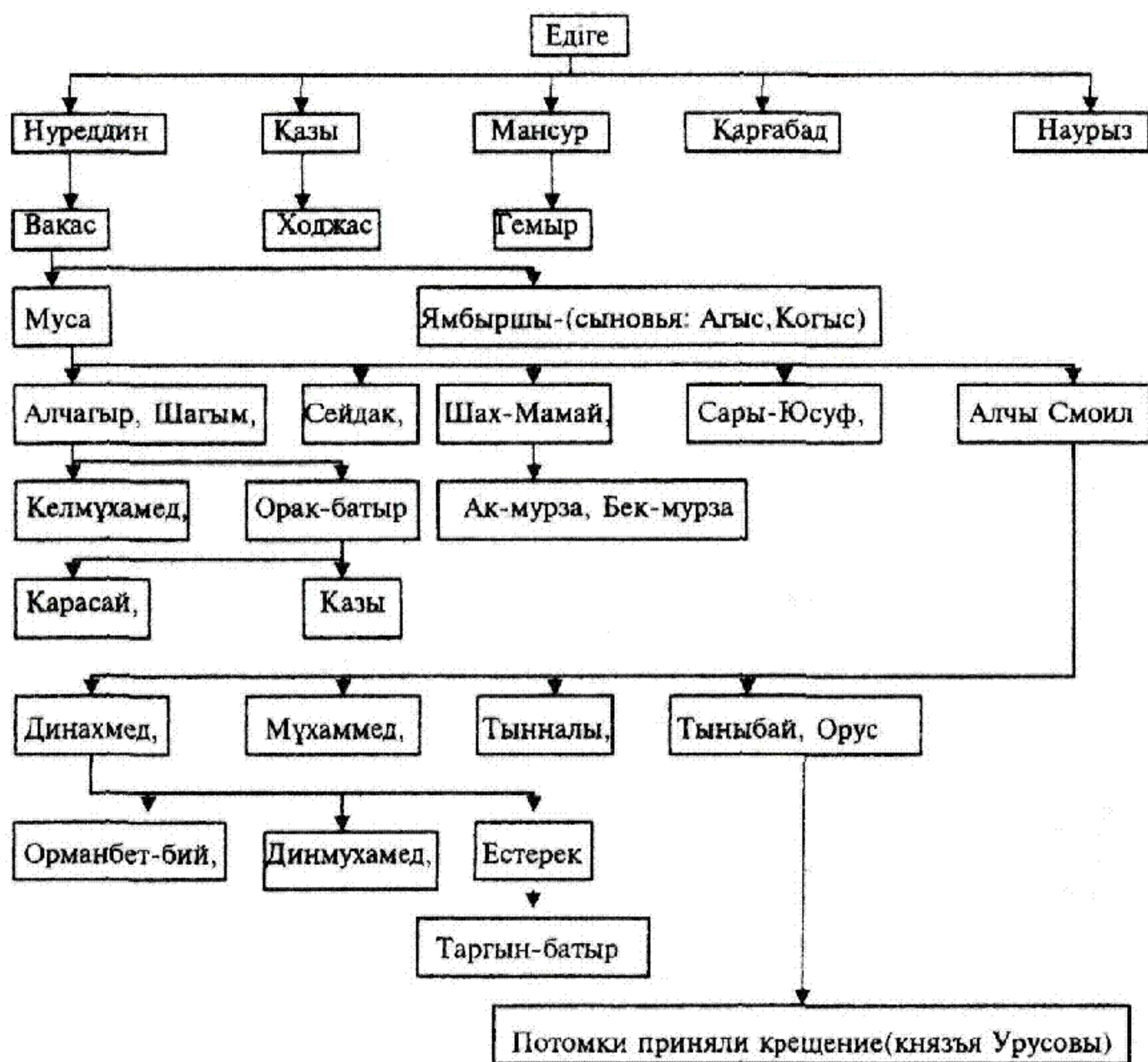
Орта жүз-Бек Арыстың тегі мен ру шежіресі.

Кіші жүз-Жан Арыстың тегі мен ру шежіресі.

Ноғай руы

Мазмұны

Ботбай-Дулаттың баласы.....	3
Қазақ және орта азия халықтарының тегі,рулары.....	16
Орта жүз-Бек Арыстың тегі мен ру шежіресі.....	24
Кіші жүз-Жан Арыстың тегі мен ру шежіресі.....	25
Ноғай руы.....	26

200 теңге

СЫЙЛЫҚ ДАНА
ДАРСТВЕННЫЙ
ЭКЗЕМПЛЯР

Садуакас Ерматулы Ерматов
Ботбай шежіресі

Редактор А. Кулекенова
Компьютерде беттеген Лейла Жұмабаева

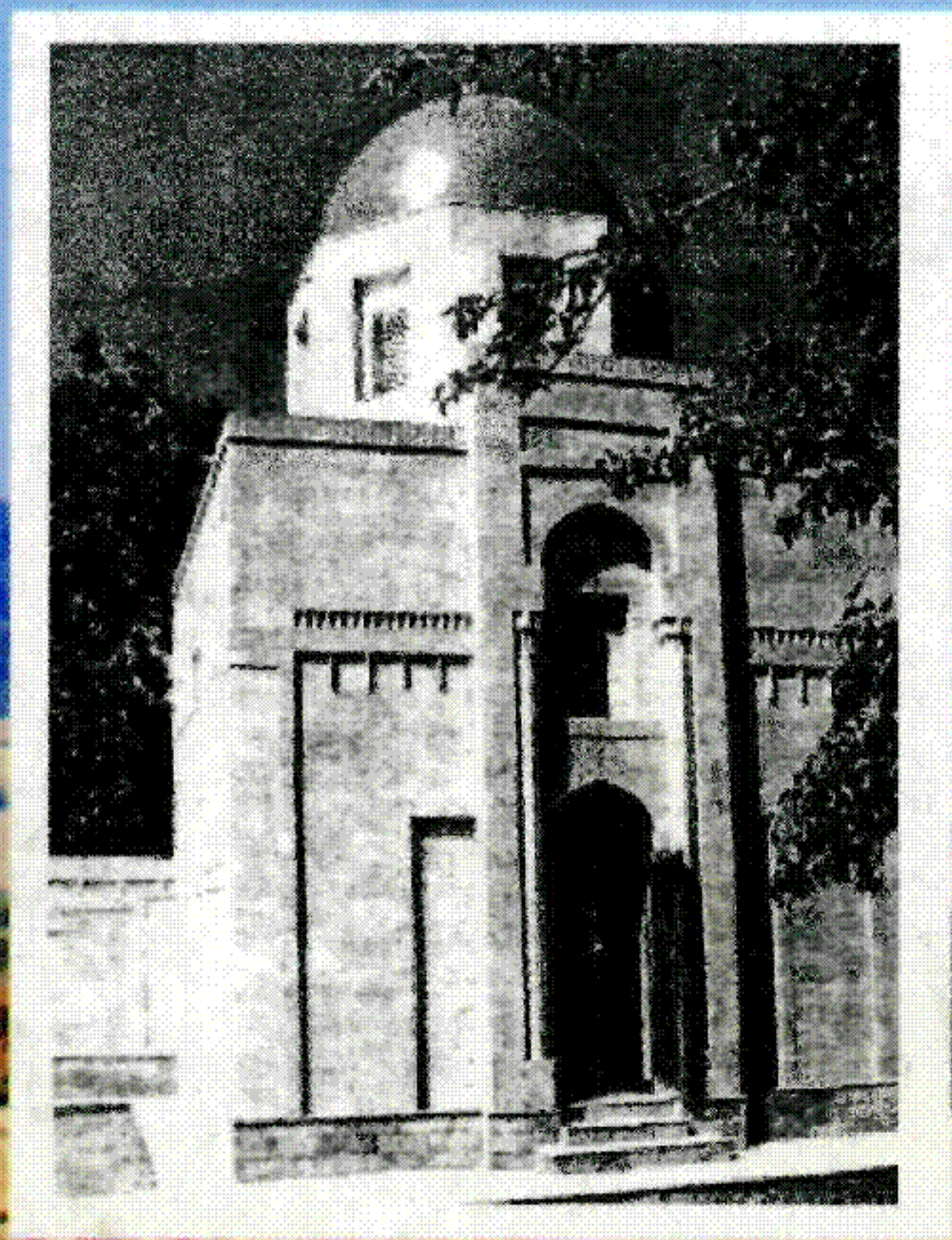
ИБ-133

Теруге 22.XI. 2006 жылы жіберілді. Басуға 6. XII. 2006 жылы
кол қойылды. Пішімі 84х1081/32. Баспа табағы 1,5.

«Мерей» баспасының жетекшісі
Әбікүл Ибрагимов

Жауапкершілігі шектеулі «Мерей» серіктестігі, Алматы
қаласы, Ш.Қалдаяков көшесі, 17. Телефондар 273-87-89,
273-91-59

*Сайрамдағы сәтсіз бабтың бірі—
Бәтбай баба кесенесі*